

יאנוש קורצ'אק להיות שמש, להיות אור

מטרת הפעילות:

- הכרות עם דמותו הרבגונית של יאנוש קורצ'אק
- הכרת משנתו החינוכית ופועלו למען הילדים
- למידת עקרונות חינוכיים ליישום בחיי היום יום בפנימייה

הקדמה

הפעילות המוצעת מורכבת משלושה חלקים העוסקים בהיבטים שונים בחייו של יאנוש קורצ'אק: בדמותו המרתקת, בפעילותו למען תיקון החינוך ובעקרונות החינוכיים אשר הנחו אותו באופן ניהולו את בית היתומים שבוורשה. הפעילות בנויה נדבך על נדבך אך ניתן בהחלט להעביר את חלקיה בצורה מודולרית כבחירתכם.

פעילות ראשונה - "היה כפי שהינך" – דמותו של יאנוש קורצ'אק

ציוד:

- כרטיסי תפקידים ריקים למילוי (נספח)
- פאזל כרטיסי "דמותו של קורצ'אק" (נספח)
- דפים וכלי כתיבה
- הסרטון שבקישור: <https://www.youtube.com/watch?v=f-xnLOgvHno>
- דפי A3
- תמונות וציטוטים (נספח)
- חומרי יצירה

מהלך הפעילות:

פותחים את הפעילות מבלי להציג את הנושא לחניכים וזאת כדי לעורר סקרנות ולשמור על אלמנט ההפתעה.

מחלקים את הקבוצה לחמש תת קבוצות.

נותנים לכל קבוצה "כרטיס תפקיד" (נספח) למילוי ומבקשים מהם להשלים את הפרטים תוך התייחסות לתפקיד שקיבלו. עליהם להתייחס לתכונות והכישורים הנדרשים לתפקיד שקיבלו ולהשתמש בחוש היצירתיות והדמיון.

במליאה, כל קבוצה מציגה את הדמות שלה.

שואלים את החניכים האם יכול להיות דבר משותף לכל הדמויות שהוצגו? האם יכול להיות קשר ביניהן?

מספרים לחניכים שכל הדמויות הללו קיימות בדמות אחת מפורסמת מאוד - דמותו של יאנוש קורצ'אק. כל תפקיד שקיבלה כל אחת מהקבוצות מהווה חלק מתוך

אישיותו ודמותו הכללית של קורצ'אק וכל הקבוצות יחד למעשה בונות את דמותו המרתקת והרבגונית של האיש.

כעת מחלקים לחניכים את כרטיסי "דמותו של קורצ'אק" ומבקשים מהם להקריא את המידע הכתוב בהם, המתאר את תולדות חייו ופועלו. לבסוף מרכיבים את חלקי הפאזל ויוצרים מהם את דמותו של קורצ'אק.

מקרינים סרטון המתאר את רגעי הפרידה מבית היתומים והעלייה אל רכבות המוות.
(<https://www.youtube.com/watch?v=f-xnLOgvHno>)

לסיום, מזמינים את החניכים ליצור קולאז' תוך שימוש בתמונות, ציטוטים וחומרי יצירה ולשתף את הקבוצה בתובנה או מחשבה על דמותו של קורצ'אק.

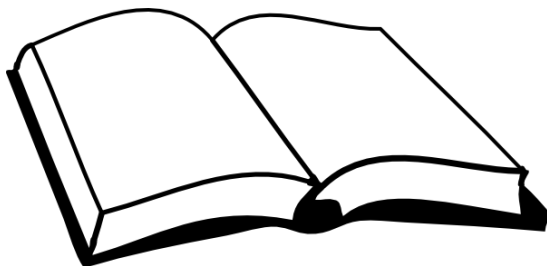
סופר

שם הדמות: _____ גיל: _____

מקום מגורים: _____

תכונות וכישורים:

תיאור יום בחייו:

עיתונאי

שם הדמות: _____ גיל: _____

מקום מגורים: _____

תכונות וכישורים:

תיאור יום בחייו:

רופא

שם הדמות: _____ גיל: _____

מקום מגורים: _____

תכונות וכישורים:

תיאור יום בחייו:

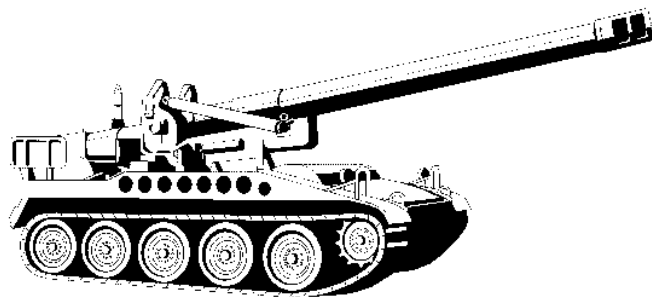
חייל

שם הדמות: _____ גיל: _____

מקום מגורים: _____

תכונות וכישורים:

תיאור יום בחייו:

שדרן רדיו

שם הדמות: _____ גיל: _____

מקום מגורים: _____

תכונות וכישורים:

תיאור יום בחייו:

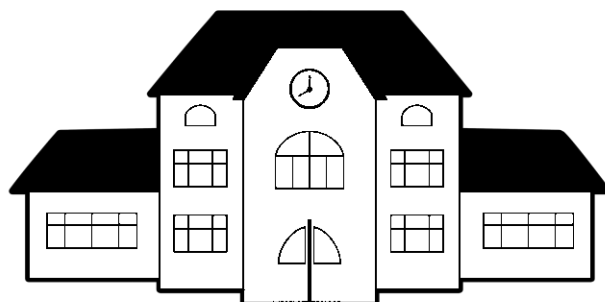
מנהל פנימייה

שם הדמות: _____ גיל: _____

מקום מגורים: _____

תכונות וכישורים:

תיאור יום בחייו:

חלקי הפאזל

1

יאנוש קורצ'אק נולד ב-22 ביולי 1878 בוורשה, בירת פולין, למשפחה אמידה ומתבוללת המנותקת מהמסורת היהודית ושמו האמיתי היה הנריק גולדשמיט. הוא לא ידע שהוא יהודי וגילה זאת בדרך מפתיעה בגיל 5 כשיצא לקבור בחצר ביתו ציפור כנרית שמתה ולהעמיד על קברה צלב אך עובד בחצר אמר לו שהכנרית אינה נוצריה אלא יהודייה ממש כמותו, ובדרך זו למד קורצ'אק על מוצאו.

כבר בילדותו שם לב לאי הצדק שבחברה. מספרים שכאשר היה ילד קטן אמר לסבתא שלו: כדאי שנזרוק את כל הכסף, כך לא יהיו עשירים ועניים.

2

כאשר למד בתיכון אושפז אביו והמשפחה התרוששה, כדי לעזור בפרנסת המשפחה נתן קורצ'אק שיעורים פרטיים לילדים וכשהיה בן 17 כתב ביומנו: " רגש משונה התעורר בי, עוד אין לי ילדים וכבר אני אוהב אותם."

בגלל אהבתו לבני האדם והרצון לעזור להם החליט קורצ'אק ללמוד רפואה, ב-1903 הוסמך לרפואה, התחיל לעבוד בבית חולים לילדים יהודיים ולא נהג לגבות תשלום ממשפחות שלא יכלו לשלם עבור שירותי הרפואה שהיה מעניק להן. בזמן המלחמות הוא שירת בצבא הפולני כרופא צבאי.

3

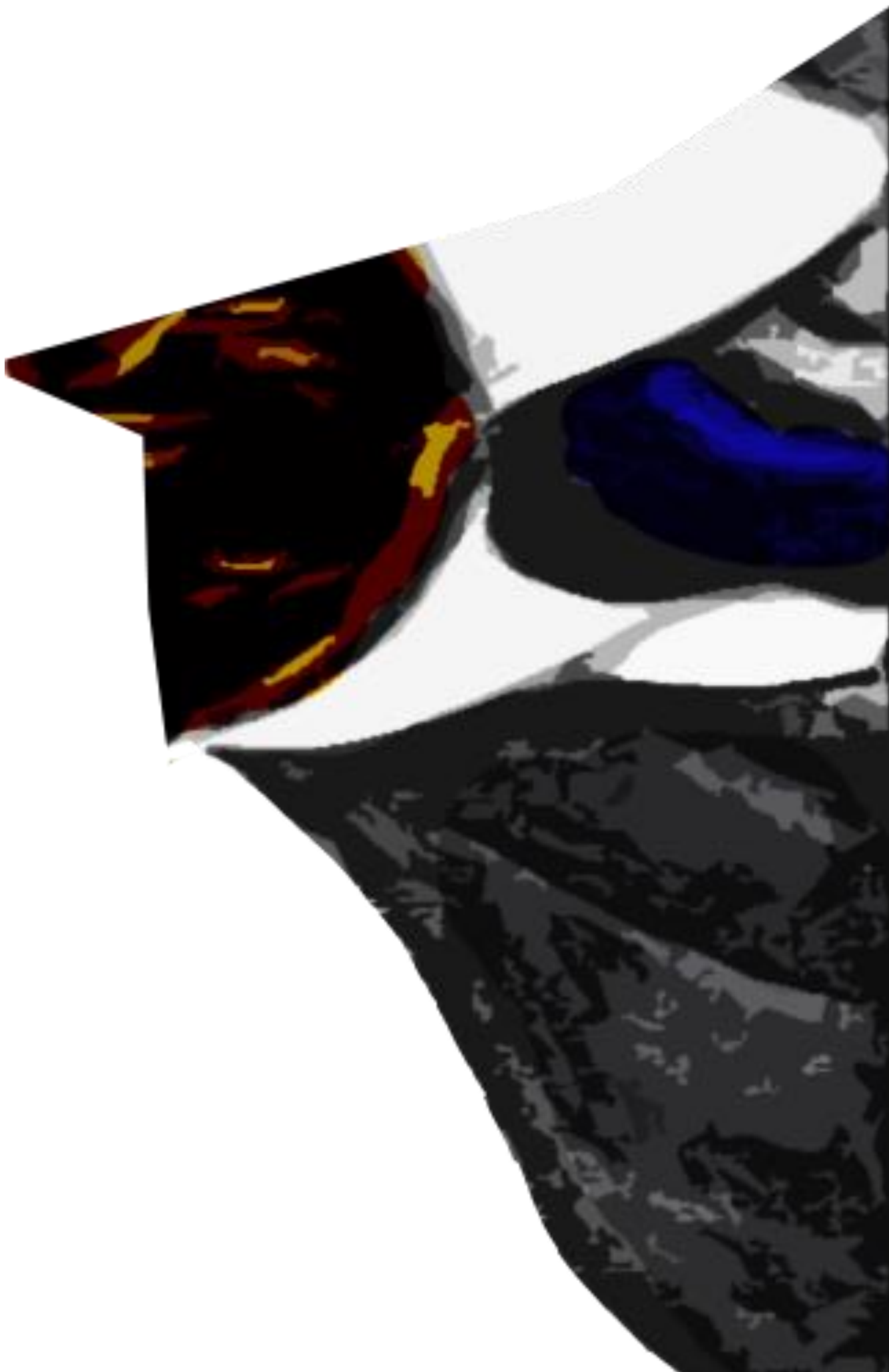
סוגי ילדים
 ויש סוגים של ילדים
 שיש להם
 קושי להתמודד
 עם רגשותיהם
 ולעיתים
 יש להם קושי
 להתמודד עם
 רגשותיהם
 ולעיתים
 יש להם קושי
 להתמודד עם
 רגשותיהם
 ולעיתים
 יש להם קושי
 להתמודד עם
 רגשותיהם

4

קורצ'אק אהב את הרפואה ואת הספרות אך החינוך משך אותו יותר מכל. כבר בזמן לימודיו באוניברסיטה הוא התנדב לפעילויות עם נערי רחוב, עבד בקיץ בקייטנות לילדי עניים והתגורר בשכונת עוני. בשנת 1911 קיבל על עצמו לנהל את בית היתומים לילדים יהודיים בוורשה, ויתר על חיי משפחה, עבר לגור בבית היתומים יחד עם חניכיו והקדיש את חייו לילדים.

בית היתומים פעל בגישה חינוכית מיוחדת וחדשנית והפך ל"ממלכה עצמאית" של הילדים. קורצ'אק דאג להבין את עולמם של הילדים ולהתייחס אליהם בכבוד, הם היו שותפים פעילים בניהול המוסד והייתה להם השפעה על קביעת החוקים וההחלטות שהתקבלו. גישתו החינוכית התפרסמה בכל מקום ובית היתומים הוכר כמוסד המתקדם בעולם ושימש דוגמה למוסדות שונים שקמו אחריו.

5

יאנוש קורצ'אק ביקר בארץ ישראל פעמיים, בשנת 1934 ובשנת 1936, ואף שקל לעלות לארץ. הוא ביקר בקיבוץ עין חרוד והתעקש לעבוד במטבח בקילוף תפוחי אדמה. הוא הסביר את מעשיו ואמר " אין עבודה שאינה מכבדת את בעליה. כך גם הצלחתי להכיר מקרוב את אנשי הקיבוץ העובדים במטבח."

במקביל לניהול בית היתומים הקים קורצ'אק בתי ילדים נוספים, הדריך פנימיות וקייטנות, הרצה באוניברסיטאות, שידר ברדיו הפולני תכניות שעסקו בחינוך ילדים והקים עיתון ילדים שעסק בעולמם ונוהל על ידם.

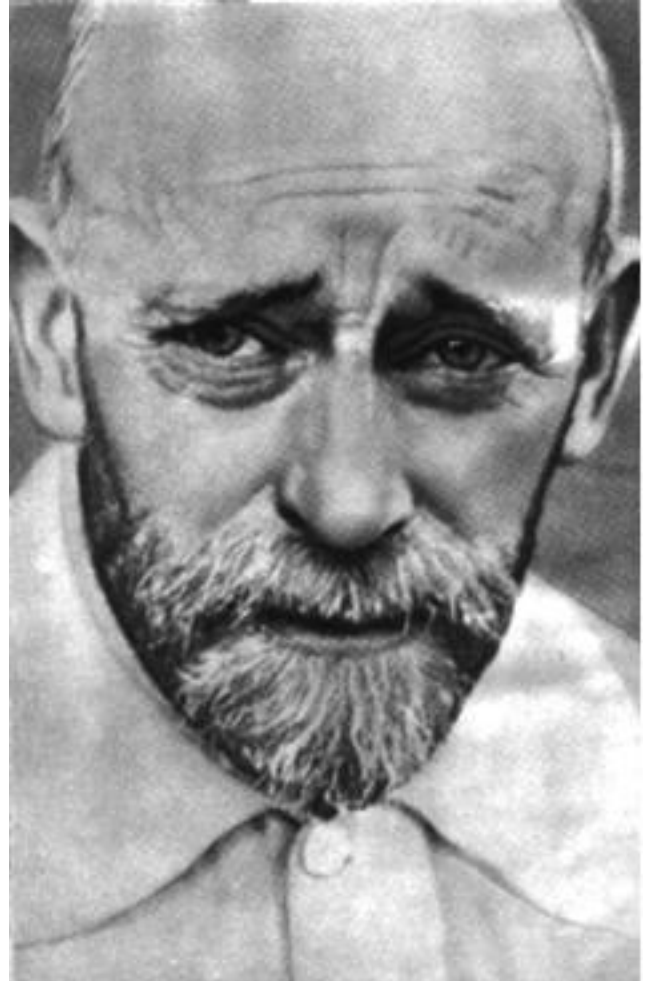
6

בזמן מלחמת העולם השנייה
נפלה וורשה בידי הנאצים ובית היתומים
הועבר לתחומי הגטו היהודי. בגטו סבלו היהודים
מרעב, ממחלות וממחסור אך קורצ'אק המשיך לטפל בילדים,
לדאוג למחסורם ולחינוכם.

בשנת 1942 החליטו הנאצים לחסל את כל יהודי הגטו ויצאה
הוראה לשלוח למחנה המוות טרבלינקה גם את הילדים מבית
היתומים.

הנאצים הציעו לקורצ'אק לעזוב את
היתומים ולהינצל – אבל הוא סירב.
וכך, ביום כ"ב בחודש אב תש"ב (5
באוגוסט 1942) צעדו 200 היתומים
מגטו ורשה אל תחנת הרכבת
בדרכם למחנה המוות, ובראשם
יאנוש קורצ'אק. וכך תיאר זאת עד
ראייה: "... זה לא היה מצעד
לקרונות המוות. זאת הייתה מחאה
מאורגנת, אילמת, נגד הרצח!... כל
הילדים הסתדרו ברביעיות,
וקורצ'אק הלך בראשם בעיניים
מורמות, כשהוא מחזיק בידיהם של
שני ילדים "...

תמונות וציטוטים לקולאז

"כאשר אדם מבוגר מתעצב, הוא יודע
שהיגון יחלוף ושוב יהיה שמח; כאשר ילד
בוכה נדמה לו שמעתה תמיד יבכה, תמיד
יהיה אומלל."

יאנוש קורצ'אק

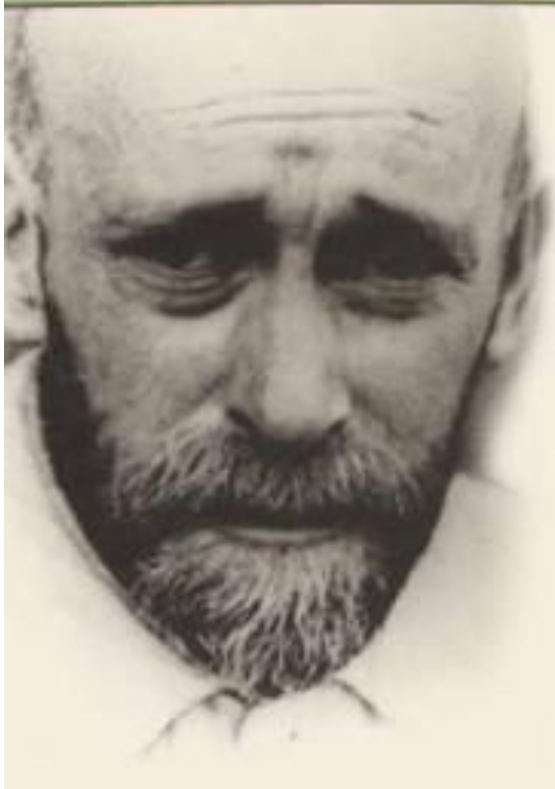
"אם אפשר לשנות איזה דבר, בדאי לחשוב על כך, אך אם הוא
נוכח להישאר כך, לא בדאי לכעוס לשווא... צריך להשלים עם כך
שלא הכל ולא תמיד, יכול להיות על הצד הטוב ביותר. יום אחד
שמח ויום אחד עצוב, דבר אחד מצליח והאחר לא... שום דבר אינו
יכול להיות נושלם בתכלית השלמות."

יאנוש קורצ'אק

"היה זהיר במעשים, אך נועז ונטול רסן בחלומות."

"אין ילדים רעים,
יש ילדים שרע להם."

מעטים הם האנשים הראויים לשם 'אדם' כיאנוש קורצ'אק.
מעטים הם יותר אלה שעצם המודעות על מעשיהם עשויה לעורר אצל האחרים את הרצון להיות 'אדם'.
קורצ'אק ניחן במגע הקסם הזה, באלכימיה הזו, היכולת להפוך אנשים לבני אדם."

דוד גרוסמן

פעילות שניה - דילמות בחייו של יאנוש קורצ'אק

*"קשים היו חיי, אבל מעניינים - דווקא חיים כאלה ביקשתי מאלוהים בימי נעורי.
תן לי, אלוה, חיים קשים, אבל יפים, עשירים, נעלים."* (יאנוש קורצ'אק, מן הגטו)

חייו של יאנוש קורצ'אק היו מלאים ועשירים אך רצופים בהחלטות גורליות ובבחירות שנאלץ לבחור, לא תמיד בלב שלם אך תמיד עם שאיפה להיות נאמן לערכי המוסר והצדק החברתי, ערכים שליוו אותו כל חייו.

בפעילות זו נבחן מספר דילמות איתן התמודד קורצ'אק וננסה להבין את השיקולים והערכים שהנחו אותו בעת קבלת ההחלטה.

ציוד:

- דפי דילמות
- דפים וכלי כתיבה

מהלך הפעילות:

מכינים מראש שלושה שולחנות וסביבם כסאות.

מזמינים את החניכים להתיישב סביב השולחנות, וכך מתקבלות שלוש קבוצות.

כל קבוצה מקבלת דף דילמה, מתבקשת לקרוא אותו ולדון בנושא על פי השאלות המצורפות.

יש להקציב כרבע שעה לדיון בכל נושא ולאחר מכן להחליף את דפי הדילמות בין הקבוצות כך שכל הקבוצות ידונו בשלושת הנושאים.

מומלץ לצרף לכל קבוצה איש צוות שיסייע בהפריית הדיון.

במליאה, מזמינים את החניכים לשתף במהלך הדיון ובתובנות שעלו בקבוצה.

כדאי להדגיש כי אין לנו הזכות או היכולת לשפוט את החלטותיו של קורצ'אק אך חשוב להבין מה היו מניעיו ומה היו הערכים שהנחו אותו בזמן קבלת ההחלטות.

רשימת הדילמות: (הדפים בנספח)

1. לעלות לארץ ישראל או להמשיך לחיות בפולין?

* **למדריך:** שיקולים בעד- פיתוח והרחבת רעיונותיו החינוכיים, שיקולים ציוניים, אכזבה מיחס הפולנים ליהודים עם עליית הנאצים לשלטון, חברים רבים שעלו לארץ, ארץ ישראל היא הבית עבור היהודים)

שיקולים נגד- קשיי הסתגלות לשפה, לאקלים, למנטליות, גיל מבוגר, זהות פולנית חזקה, תחושת בגידה בילדי בית היתומים שנשארו בפולין)

2. להישאר עם הילדים או לעבור לצד הפולני ולהינצל?

3. לספר לילדים על פקודת הגירוש או להסתיר מהם?

לעלות לארץ ישראל או להמשיך לחיות בפולין?

קורצ'אק ביקר פעמיים בחייו בארץ ישראל, בשנת 1934 ובשנת 1936. הביקורים הללו התרחשו אמנם לפני פרוץ המלחמה אך הייתה זו תקופה שהאנטישמיות גברה בה ואירופה החלה להפוך למקום שליהודים לא היה טוב לחיות בו.

קורצ'אק התקבל באהבה ובהערצה רבה בארץ ואף התרשם מאד מהביקור בה. הוא תכנן לעלות לארץ ביום מן הימים וכך כתב ביומנו: "אם יש ארץ שבה נותנים לילד, ביושר לב, את חלומותיו וחרדותיו, את געגועיו ולבטיו – אולי זו ארץ ישראל. שם צריכה לקום מצבה ליתום האלמוני."

שאלות:

- נסו לחשוב מה היו השיקולים של קורצ'אק בעד ונגד עלייה לארץ?
- נסו לדמיין מה היה קורה אילו קורצ'אק היה בוחר לעלות לארץ ישראל? מה היה עושה בארץ? היכן היה בוחר לגור? מה היה עולה בגורלו?

להישאר עם הילדים או לעבור לצד הפולני ולהינצל?

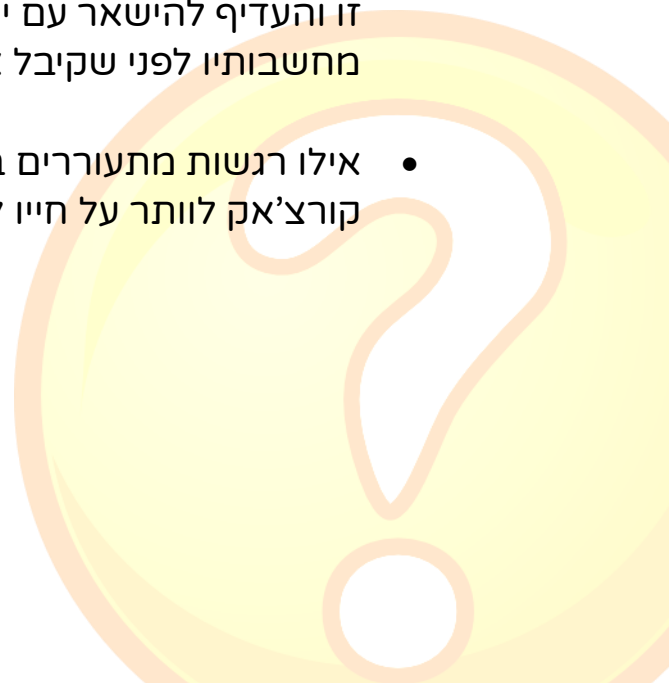
מאז ומתמיד ראה קורצ'אק עצמו כיהודי וכפולני. לזהות הפולנית היה חלק חשוב מאד בחייו והוא עשה הכל כדי להשתלב בחברה הפולנית ולתרום להצלחת העם הפולני.

עם עליית האנטישמיות ופרוץ המלחמה סירב קורצ'אק להשלים עם הכיבוש ולציית לו. הוא לא הסכים לענוד טלאי צהוב על בגדיו ועל כך נכלא לזמן מה בבית-הסוהר. עם החרפת המצב הכלכלי וכליאת היהודים בגטו התרכז בעיקר במאמץ להבטיח לילדי בית-היתומים אוכל ותנאי קיום נסבלים. הוא חש אכזבה גדולה מיחסם האנטישמי של חלק מבני העם הפולני כלפי היהודים והסתגר בתוך עצמו. רק החובה לשמור ולהגן על היתומים שבחסותו החדירה בו רוח חיים.

חלק מחבריו הפולנים ביקרו אותו בגטו והציעו לו לעבור לצד הפולני על מנת להינצל אך הוא סירב לעשות זאת כי לא היה מוכן להציל את עצמו בלי הילדים.

שאלות:

- נסו לשער מה היה קורה אם קורצ'אק היה מקבל את הצעת חבריו הפולנים ויוצא מהגטו? מה היו השיקולים שלו?
- קורצ'אק היה דמות ידועה באירופה בתקופת המלחמה וגם הגרמנים העריכו אותו מאד והציעו לו להישאר בגטו ולא לעלות עם הילדים לרכבת המוות אל טרבלינקה, אבל קורצ'אק דחה הזדמנות זו והעדיף להישאר עם ילדיו ברגעיהם האחרונים. נסו לדמיין מה היו מחשבותיו לפני שקיבל את ההחלטה להישאר עם הילדים?
- אילו רגשות מתעוררים בכם כשאתם קוראים על החלטתו של קורצ'אק לוותר על חייו למען הישארות עם הילדים?

לספר לילדים על פקודת הגירוש או להסתיר מהם?

בקיץ 1942 מסרו הנאצים לקורצ'אק את פקודת הגירוש למחנה המוות טרבלינקה.

ההחלטה שהתקבלה על ידיו הייתה שלא לספר לילדים דבר ולחסוך מהם ככל האפשר את תחושת הפחד מפני הרגע הנורא. מטרתו הייתה להשאיר את הילדים רגועים ככל האפשר ולא לגלות להם את יעד הגירוש כדי שלא ידאגו ויעוררו פאניקה.

וכך מתאר את קורצ'אק את מחשבותיו:

"רגע אחד הרגשתי את רגש היאוש המר, כי יש לומר את כל האמת הזאת אפילו לילד, כדי שיידע- כי הגירוש הוא מוות, כי אין אחרי זה כלום. אך עצרתי בלשוני. אכזריות טירוף היא להחדיר סיוט לליבות הילדים, ואפילו ברגע האחרון. מה אועיל באמת שלי: הנה מבוגרים וחזקים הם חסרי עצה ותושיה, מה יעשו הילדים הקטנים עם האמת, עם הידיעה, לנוכח מכונת הרצח? (ישראל גוטמן, מרד הנצורים, עמ' 222-223)

אברהם כרמי, ניצול שואה שחי כילד במסתור בוורשה, מתח ביקורת על החלטתו של קורצ'אק וכך הוא כותב בספרו:

"חשבתי על הילדים שהכרתי מביקורי בבית היתומים. הם חשבו שהם נוסעים לטיול, ולאן באמת נסעו?...אתה חושב שהילדים לא חשדו במאום? ילדים הרי תמיד מרגישים, גם כשהם לא יודעים בדיוק. ולמה...לא נתן להם לפחות הזדמנות? אולי ילד אחד היה מצליח להסתתר, אולי כמו שאני שרדתי, גם אחד מהם היה שורד?...אם ניתנה לבני אדם יכולת הבחירה, למה מישהו מונע מהם להחליט כרצונם?" (אברהם כרמי, חלקי בארץ החיים, עמ' 131-132).

שאלות:

- קורצ'אק התלבט אם לספר לילדים מה משמעות הגירוש. מדוע לדעתכם החליט בסופו של דבר לא לגלות לילדים את האמת בדבר הגירוש?
- מה דעתכם, כיצד קיבלו זאת הילדים?
- מה ניתן ללמוד מדמותו של קורצ'אק על החלטתו בדילמה קשה זו?

פעילות שלישית - לתקן את העולם, פירושו לתקן את החינוך

ציוד:

- בריסטולים עם שאלות מחיי הפנימייה (נספח)
- כרטיסיות "החיים בבית היתומים של קורצ'אק"
- טושים
- "גלויות עידוד" של קורצ'אק

הכנה:

תולים על הקירות בריסטולים עם שאלות מחיי הפנימייה

מהלך הפעילות:

חלק א'

הפעילות נפתחת בהכרזה הבאה:

נבחרתם להיות צוות הניהול בפנימייה חדשה שהוקמה. עליכם להחליט מהם החוקים והכללים אשר על פיהם תתנהל הפנימייה. על קירות החדר תלויים בריסטולים עם שאלות ודוגמאות מחיי הפנימייה ועליכם לקבוע מה יהיו הכללים שתנהיגו.

מזמינים את החניכים לעבור בין הבריסטולים ולכתוב את התייחסותם לשאלות. לאחר שהחניכים סיימו לכתוב מתכנסים במליאה, מציגים את הנושאים וקוראים את מה שכתבו החניכים.

מספרים לחניכים על בית היתומים של יאנוש קורצ'אק, על דרך ניהולו ומציגים את התייחסותו של קורצ'אק לשאלות ולנושאים שבהם עסקו באמצעות הכרטיסיות המצורפות בנספח.

חלק ב'

מפזרים את "גלויות העידוד" ברחבי החדר ומבקשים מכל ילד לבחור גלויה שהוא מתחבר אליה.

שואלים - לשם מה לדעתכם שימשה הגלויה? מי נתן אותה למי? מתי? למה?

מספרים לחניכים על מהות הגלויות:

"גלויות העידוד" היו גלויות נרף של העיר וורשה שהוענקו לילדי
בית היתומים כדי לעודד אותם לבצע את משימות היומיום
ואת התרנויות בבית.

קורצ'אק ידע כי המשימות הללו לא היו אהובות על הילדים ולכן חשב על דרך
שתחזק ותעודד אותם לבצע את המשימות ולהצליח בהן.
לדוגמא: סדר וניקיון, עזרה לחבר, התנהגות טובה, השכמה בבוקר ועוד.

הגלויות הוענקו לילדים מדי שלושה חודשים לאחר החלטה משותפת של ילדי
מועצת בית היתומים ועל פי קריטריונים קבועים ושיקול דעת.
הצ'ורים שהופיעו על גבי הגלויות היו קשורים למשימות אותן ביצעו הילדים

מבקשים מהחניכים להכין רשימה של אתגרים נוספים שקיימים בחיי היום יום
בפנימייה, עליהם היו שמחים לקבל "גלויות עידוד".

רשימת גלויות העידוד:

מס' גלויה	לזיכרון ל...	ניתנה בוורשה בתאריך	הערות
2242	280 תפילות משותפות	21.12.24	דמויות מן התנ"ך
2417	עבודה בבית היתומים	21.3.25	נוף וורשה
2462	קם מוקדם בבוקר 90 פעם	21.3.25	נוף שלג
2541	טיפול	21.6.25	תמונת ילד
2749	קם מוקדם בקיץ 90 פעם	21.9.25	נוף קיץ
2897	טיפול ב - 150 מכתבים	21.12.25	עץ אלון
3019	תורנות שנתית (מקלחת)	21.3.25	נוף וורשה
3020	תורנות שנתית	21.3.26	נוף וורשה
3140	קם מוקדם בחורף 88 פעם	21.3.26	נוף סתווי
3272	קם מוקדם באביב 91 פעם	21.6.26	נוף אביב
3358	עבודה בבית היתומים	21.9.26	סל פרחים
3600	קם מוקדם בסתיו 91 פעם	21.12.26	נוף ביער
3695	עבודה בפעם ה - 500	21.3.27	פרחי חרצית לבנה
3704	תורנות שנתית (מקלחת)	21.3.27	נוף וורשה
3781	קם מוקדם בחורף 98 פעם	21.3.27	נוף שלג
3923	קם מוקדם בבוקר 92 פעם	21.6.27	נוף אביב
4004	קם מוקדם בקיץ 91 פעם	21.9.27	נוף קיץ
4146	קם מוקדם בסתיו 90 פעם	21.12.27	נוף סתיו, תחנת רוח
4279	עבור טיפול	21.9.28	שני ילדים
4580	על עבודה בבית היתומים	21.12.28	צרור פרחים
4601	קם מוקדם בסתיו 91 פעם	21.12.28	נוף סתיו
4681	בשנת 1928 מידות - 11	21.3.28	דומם על שולחן ציור אמנות
4817	תורנית שנתית (ספריה)	21.6.29	נוף וורשה
4972	קם מוקדם בקיץ 91 פעם	21.9.29	נוף קיץ
5134	גלוית פרידה שלא תשכח	21.3.30	פרח זכריני
5224	קם מוקדם בסתיו 90 פעם	21.11.29	נוף סתיו
5362	תורנות שנתית	21.8.28	נוף וורשה

(לקוח מתוך החוברת: "קורצ'אק, מחנך הומניסטי במבחן השואה", בהוצאת בית לוחמי הגטאות.)

2462

3272

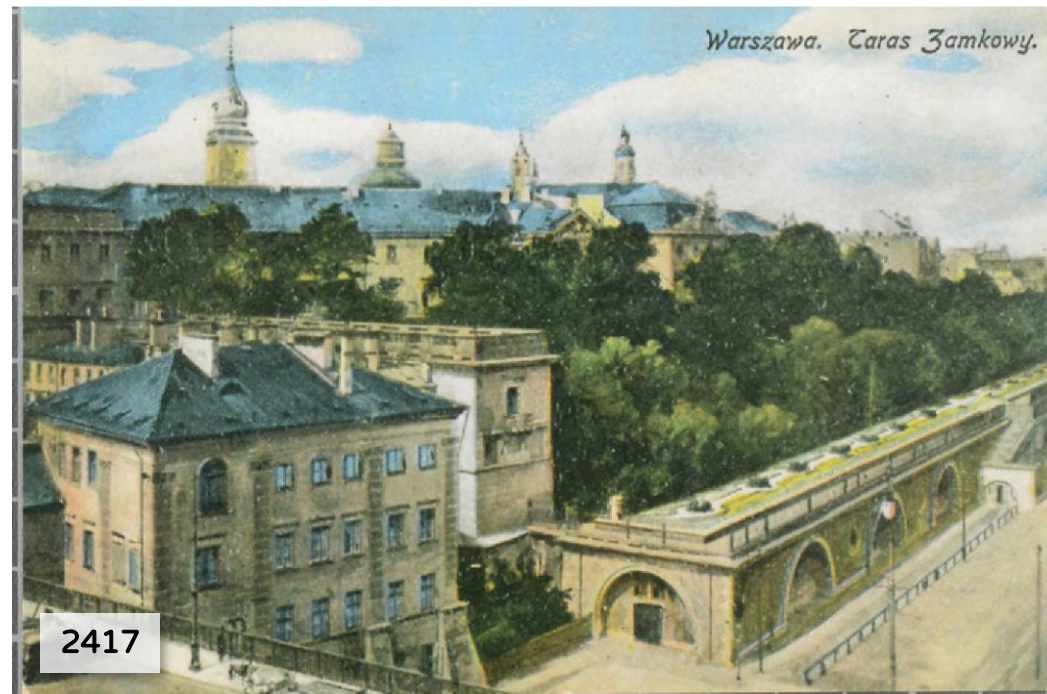

3704

4004

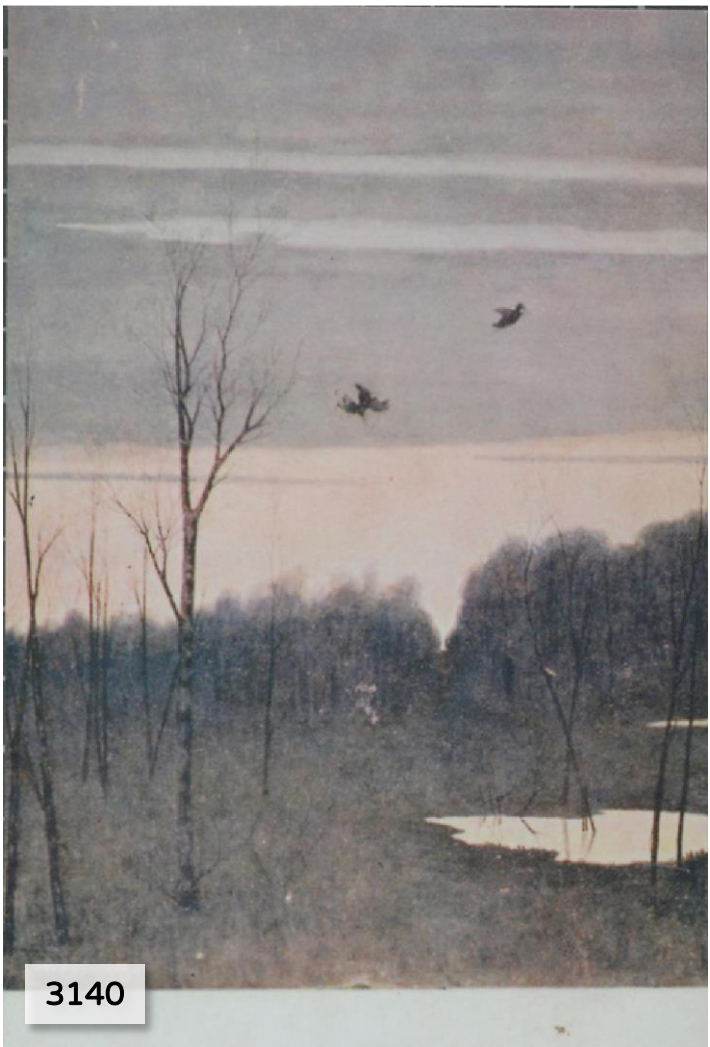

5124

3019

3140

3695

שאלות מחיי הפנימייה (לכתוב או להדביק על בריסטול)

- איך הייתם קולטים חניך חדש שהגיע לפנימייה?
- איך יתנהלו התורניות בפנימייה?
- איך הייתם שומרים על קשר עם משפחתו של החניך?
- איך הייתם שומרים על קשר עם בית הספר בו לומד החניך?
- איך הייתם פותרים סכסוכים בין החניכים?
- מועצת חניכים- בעד או נגד? מה תפקידה?
- ועדות בפנימייה- באילו נושאים?
- פעילויות חברתיות – מתי יתקיימו? אילו פעילויות יהיו?
- עיתון הפנימייה- מי יהיה אחראי עליו? מה יהיה כתוב בו?

איך הייתם קולטים חניך חדש שהגיע לפנימייה?
איך יתנהלו התורניות בפנימייה?
איך הייתם שומרים על קשר עם משפחתו של החניך?
איך הייתם שומרים על קשר עם בית הספר בו לומד החניך?
איך הייתם פותרים סכסוכים בין החניכים?
מועצת חניכים- בעד או נגד? מה תפקידה?
ועדות בפנימייה- באילו נושאים?
פעילויות חברתיות – מתי יתקיימו? אילו פעילויות יהיו?
עיתון הפנימייה- מי יהיה אחראי עליו? מה יהיה כתוב בו?

תורנויות בבית היתומים

העבודות הקבועות בבית-היתומים התבצעו על ידי תורנים. כל ילד בחר לעצמו תורנות למשך חודש ימים. לפעמים ביקשו ילדים אחדים את אותה תורנות. זכות קדימה ניתנה לילד, שמילא את התורנות שלו בהצלחה. לפעמים לא היו מתנדבים לתורנות. במקרה זה הועלה העניין לשיחה הכללית ושם הגיעו להסכם בעניין. בדרך-כלל נטו הילדים להתמיד במילוי התורנות שנטלו על עצמם.

קליטת חניך חדש

חניך חדש שהגיע לבית היה מקבל חונך ותיק שליווה אותו, הדרך והגן עליו לתקופה של שלושה חודשים. החונך היה מסביר לחניך החדש את סדרי המקום ומסייע לו להכיר את כל הנהלים, הכללים והתקנות ומראה לו כיצד מקובל להתנהג. לאחר כחודש התקיים משאל בקרב ילדי בית היתומים, בו התבקש כל ילד להצביע ולהגדיר את יחסו לחניך החדש. היו שלוש אפשרויות הצבעה:

- פלוס – משמעו "אהוד עלי"
- מינוס – משמעו "שנא אבל עדיין איני מכיר אותו"
- אפס – "אני אדיש כלפיו"

חניך שקיבל הרבה מינוסים היה מוגדר כ"טירון חשוב" ולמשפחתו הייתה מגיעה הודעה שמשקפת לו סכנה של הוצאה מהמוסד.

לאחר שנה בבית היתומים התקיים משאל נוסף ובו נתבקשו החניכים לתת לחניך החדש את דרגת אזרחותו בבית היתומים:

1. מכביד - ניתן היה להוציאו מהמוסד אם לא חל שיפור בהתנהגותו.
2. אדיש - חניכי המוסד אדישים אליו והצטרפותו למוסד עודנה בקרב שאלה.
3. תושב - קיבל אזרחות מלאה זמנית (למקרה שיוחלט אחרת) וכן פתק שעודד אותו להמשיך ולשפר את דרכיו ולהפוך ל"נדרש", כלומר, לאזרח מלא.
4. נדרש - טירון אשר קיבל אזרחות מלאה.

קשר עם בית הספר

כל חניכי בית היתומים למדו בבתי ספר שנמצאו בקרבת מקום. קורצ'אק היה עוקב אחר הכנת שיעורי הבית של חניכיו וסייע להם רבות: בין התלמידים שפיגרו בקריאה או שהתקשו בה היה עורך תחרויות קריאה וכך דרבן ילדים ליתר מאמץ.

קשר עם משפחתו של החניך

קורצ'אק דאג לכך שקשריו של הילד עם משפחתו הטבעית, (הורה שנותר בחיים או כל קרוב אחר) לא ינותקו, ואחת לשבוע היו מבקרים החניכים אצל משפחותיהם ללא הגבלה. לאלו שלא נותרו קרובים היה קורצ'אק דואג במיוחד, לוקח אותם לגן החיות, לקולנוע ולהצגות שונות.

פעילויות חברתיות – מתי? איך?

בבית היתומים הקדישו לא מעט זמן למשחקים, פעילויות, טיולים ותרגילים ספורטיביים.

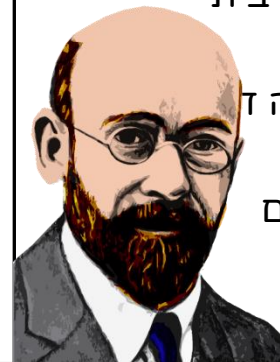
קורצ'אק דאג להכניס הזדמנויות רבות ככל האפשר לשמחה בבית היתומים, גם בימי חג ומועד וגם באמצעות קביעתם של ימים מיוחדים המוקדשים לנושאים שונים שנתנו הזדמנות להעלאת מצב הרוח, כגון: "יום שלא כדאי לקום בו" (היום הקצר ביותר בשנה), "יום השלג הראשון" ועוד. ימים אלו היו ימי התעוררות כללית, משחק ומעשי קונדס בהם לקח אפילו קורצ'אק חלק לא מבוטל.

ועדות ומועצת חניכים

קורצ'אק שאף להעניק לחניכים עד כמה שאפשר שלטון עצמי ולפתח את עולמם העצמי. לחברת הילדים היו מוסדות שלטון משלה, בכללם:

- בית דין – אשר בו שפטו ילדים ונשפטו ילדים אשר ביצעו עברות. בבית הדין כולם היו שווים, אפילו קורצ'אק עצמו נשפט במסגרתו מספר פעמים ואף הורשע וקיבל עונש. העונשים בבית הדין היו מתאימים למסגרת בית היתומים: תורנויות נוספות, עזרה בגינה, בניקיון, בשטיפת הכלים וכו'.
- פרלמנט – מוסד השלטון הבכיר ביותר.
- ועדת חקיקה – בה נקבעו תקנות וחוקים.
- ועדת ספורט – ריכזה את אירועי הספורט.
- ועדה לארגון העבודה וחלוקתה – דאגה לכל ענייני העבודה בבית היתומים.
- ועדת עיתון – אשר דאגה להוציא את עיתון בית היתומים אחת לשבוע.
- ועדה לקביעת דרגות אזרחות – בה נקבעה דרגת האזרחות של כל חניך.
- חיי היום יום בבית היתומים היו מאורגנים במלואם ומפוקחים על ידי הילדים.

פתרון סכסוכים בין החניכים

בבית-היתומים הושם דגש על אחריות החניך למעשיו, וקורצ'אק עודד את חניכיו לפתור את הסכסוכים שבינם לבין עצמם ואת אלה שבינם לבין הצוות החינוכי במסגרת "בית-המשפט" ששופטיו היו הילדים. עונש ניתן לפי רשימת עבירות שהייתה ידועה לכל ילדי בית-היתומים ונקראה בשם "ספר החוקים". לחלק מפסקי-הדין ניתנו נימוקים בעלי משמעות מחנכת, ובהקדמה לספר הביא קורצ'אק את העקרונות שלפיהם אמור היה משפט החברים לפעול.

עיתון הפנימייה -

מי יהיה אחראי עליו? מה יהיה כתוב בו?

קורצ'אק ראה חשיבות רבה מאד בהוצאת עיתון בבית היתומים, עיתון שמיועד לנערים ולילדים, נכתב ונערך על ידיהם. העיתון היה מרכז לפעילות חברתית, לעבודה משותפת והיווה דרך מצויינת לבטא מחשבות, רגשות והתלבטויות. כל ילד שכתב בעיתון קיבל שכר סמלי על כתיבתו, "שכר סופרים".

